

Анотація. Зеленкевич М.Л. Розвиток національної банківської системи в умовах фінансової конвергенції: перспективи після кризи. *Багато фінансових аналітиків дотримується думки, що процес глобалізації робить подвійний вплив на розширення банківського бізнесу. З одного боку, в умовах доступу на світові фінансові ринки для банків відкриваються широкі можливості, а з другого – глобальна фінансова система висуває до банків низку нових вимог. В праці розглядаються напрями інтеграції національної банківської системи у світову, фінансову систему, які мають специфічні особливості в умовах перехідних економік. Зокрема аналізуються такі напрями, як використання нових форм державного регулювання у банківському секторі створення національних фінансових інститутів розвитку, а також залучення інвестицій і передового досвіду через розширення присутності іноземних банків у національній банківській системі. Згадані процеси розглядаються з метою визначення залежності рівня розвитку банківської системи та економічного зростання країни. Аналіз здійснено на базі теорії та сучасної практики реалізації згаданих процесів в Республіці Білорусь.*

Ключові слова

банковская система, конвергенція, фінансова криза, фінансов інтеграція, іноземні банки, банки розвитку.

Summary Ermalovich L. Development of national bank system in the conditions of financial convergence: prospects after crisis. *Many financial analysts agree in opinion that globalization process makes double impact on expansion bank business. On the one hand, in the conditions of access on world financial markets for banks ample opportunities, and with another - global financial system puts forward in relation to banks a number of new requirements open. In work the question on necessity of integration of national bank system in a world financial system is considered. In particular such directions, as use of new forms of state regulation in bank sector - creation of national financial institutions of development, and also attraction of investments and an advanced experience through expansion of presence of foreign banks in national bank system are analyzed. The given processes are considered for the purpose of definition of dependence of a level of development of bank system and economic growth of the country. The analysis is carried out on the basis of the theory and modern practice of realization of the given processes in Byelorussia.*

Keywords: *Bank system, convergence, financial crisis, financial integration, foreign banks, development banks*

УДК 330.322.3:338.43.02

**Щербакова А.С.,
Судук О.Ю.**

**СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

В статті розглянуто форми підтримки розвитку сільського господарства в розвинених країнах світу, досліджено питання регулювання інвестиційних процесів в аграрному секторі розвинених країн. Досліджено субсидування сільського господарства в розвинених країнах світу. В статті окреслено заходи державної підтримки для підвищення інвестиційного потенціалу аграрних товаровиробників. Визначено перспективи використання іноземного досвіду із залучення інвестицій в сільське господарство України для формування сприятливого інвестиційного клімату в аграрній сфері. Запропоновано шляхи підвищення рекомендації для активізації інвестиційного процесу в АПК. Доведено, що основна увага при розробці політики державної підтримки та регулювання сільського господарства повинна приділятися вирішенню проблем нормалізації виробництва на дореформеному рівні.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційний процес, сільське господарство, субсидії, фінансування, кредитування.*

Постановка проблеми. Інвестиції займають центральну роль в забезпеченні ефективності функціонування економічної системи та всього суспільного виробництва, адже вони безпосередньо впливають на можливість економічного піднесення в довгостроковій перспективі. Важливим чинником технологічного оновлення та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва може стати іноземний капітал. Проте, обсяги залучення інвестицій в аграрне виробництво залишаються незначними, що зумовлено несприятливими політичними, соціально-економічними та екологічними чинниками. Подолання кризових явищ та вибір правильних орієнтирів економічного розвитку АПК свідчить, що для вибору з можливих напрямків у сільськогосподарській сфері необхідно вивчити зарубіжний досвід залучення та використання інвестицій.

Аналіз останніх досліджень. Форми міжнародного співробітництва та перспективи його розвитку, вплив іноземного капіталу на економіку країни-реципієнта, проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, регулювання іноземної інвестиційної діяльності широко висвітлені в працях Бланка І.О., Гейця В.М., Герасимчука М.С., Гойка А.Ф., Лукінова І.І., Мочерного С.В., Сухорукова А.І., Філіпенка А.С. тощо. Поміж зарубіжних науковців необхідно відмітити праці Балацького Є.В., Буглая В.Б., Кіндельбергера Ч., Ліндера С., Мозіаса П., Оліна Б., Портера М., Робока С., Самуельсона П., Сіммондса К., Уелса Л., Хекшера Е. Однак, незважаючи на напрацювання у вивченні іноземного досвіду створення підґрунтя для залучення інвестицій у сільське господарство, не вирішеними залишаються ряд проблем. Зокрема, систематизація іноземного досвіду в сфері регулювання залучення інвестицій в аграрний сектор, визначення перспектив використання іноземного досвіду із залучення інвестицій в сільське господарство в Україні.

Метою статті є дослідження іноземного досвіду в сфері інвестування діяльності сільськогосподарських підприємств та запропонування рекомендацій для активізації інвестицій в АПК.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах ринкової моделі господарювання держава відіграє визначальну роль у формуванні умов функціонування аграрних товаровиробників у зарубіжних країнах. При цьому і прихильники нерегульованої ринкової моделі, і прихильники державного регулювання ринкового механізму відзначають, що втручання держави у відтворювальні процеси в сільському господарстві є необхідною умовою нормального його функціонування. Відмінність поглядів цих двох напрямків на дане питання полягає в ступені втручання держави в господарську діяльність сільськогосподарських організацій. Інвестиційний процес в країнах з ринковою економікою характеризується високою часткою залучених засобів, серед яких істотну частку займають кредити і субсидії. Держава здійснює як пряме субсидування капітальних вкладень в сільське господарство, так і непряме регулювання інвестиційних процесів за допомогою грошових виплат або надання різних пільг. Субсидії сільському господарству в розвинутих країнах, які здійснюються через економічний механізм підтримки, складають від 20 до 80% у вартості сільськогосподарської продукції (табл. 1)

Таблиця 1

Розмір субсидій у вартості сільськогосподарської продукції

Країна	Дотації, млрд. дол. США	Частка у вартості сільськогосподарської продукції, %
США	118,9	20
Канада	4,7	25
Швеція	1,8	50
Фінляндія	3,1	65
Норвегія	2,6	75
Японія	49,3	80

Інвестиційний клімат в США є досить яскравим і привабливим для інвесторів і в той же час служить хорошим наочним прикладом для інших країн. Сьогодні США знаходиться на першому місці за об'ємами залучення іноземного капіталу в економіку своєї країни (в середньому близько 20% світового рівня). У США модель стимулювання притоку капіталу в аграрну сферу заснована на концепції забезпечення особливого податкового режиму для сільгоспвиробників. Дана модель включає такі заходи стимулювання капіталовкладень, як розвиток системи іпотеки, формування та регулювання ринку боргових зобов'язань. В США федеральні бюджетні асигнування на сільське господарство виділяються у вигляді прямих грошових виплат, пільгових кредитів, безвідсоткових позик, безповоротних платежів. Фермерам надаються податкові пільги на інвестиції, відстрочки платежів за кредитами.

У США, за ініціативи Конгресу, була створена система кредитування фермерів (СКФ), яка складається з комерційних банків, індивідуальних кредиторів і страхових компаній. На початок 2000 р. ФКС надала сільському господарству 32,3 млрд. дол. США довгострокових кредитів, використаних на придбання необоротного капіталу [7]. Постійно стимулюється залучення інвестиційних інститутів, орієнтованих на обслуговування сільськогосподарських товаровиробників, а також пов'язаних із споживчим сектором інфраструктури. Так, Фонд зі зміцнення ринків, доходу і пропозиції тільки в 2005 році витратив на підтримку купівельної спроможності фермерів США близько 1 млрд. дол. [9, 12]. Функціонування подібних інститутів здійснюється в умовах мінімізації податкового навантаження, що є важливим економічним критерієм їх інвестиційної привабливості, що дозволяє акумулювати достатні ресурси для вкладення капіталу в галузі сільського господарства.

Розглядаючи заходи державної підтримки аграрного сектора економіки, окремі автори відзначають багаторівневий характер економічних інструментів, спрямованих на підвищення інвестиційного потенціалу фермерських господарств [4, 43]. Причому, серед фінансових та нефінансових інструментів стимулювання припливу капіталу в аграрну сферу перевага надається нефінансовим заходам залучення інвесторів.

Механізм державної підтримки і регулювання припливу капіталу в сільське господарство Канади багато в чому має риси, схожі з механізмами, що використовуються в США. Однак, на відміну від США, де панівним був і залишається принцип, який передбачає для приватного сектора повну свободу прийняття будь-яких економічних рішень і відсутність прямого втручання держави в цей процес, основною інвестиційної політики Канади є принцип захисту національного підприємництва, тобто принцип протекціонізму, який передбачає активні дії уряду до безпосередньої участі в економічній діяльності.

Об'єднання країн Європи в єдиний економічний союз обумовлює відповідну інвестиційну політику. Ще в 1990 році отримала розвиток програма підтримки аграрного сектору економіки, яка фінансується з різних джерел, серед яких виділяються Європейський регіональний фонд та Європейський фонд орієнтації та гарантій в сфері сільського господарства [5, 257-278]. Наприклад, ресурси Європейського регіонального фонду використовуються на заходи з реконструкції та зведення об'єктів місцевої інфраструктури для забезпечення функціонування малих та середніх сільськогосподарських підприємств. За рахунок коштів Європейського фонду орієнтації та гарантій в сфері сільського господарства здійснюється фінансування різних інвестиційних проектів, що дозволяють підвищити рівень і ефективність виробництва фермерських господарств, розташованих у різних природно - кліматичних умовах. Наприклад, близько 17% коштів даного фонду виділяється на природоохоронні та меліоративні заходи. Крім того, з цього фонду передбачається виділення коштів для фермерів, які кооперуються.

Крім того, як зазначають окремі вчені, у країнах ЄС діють особливі форми і методи регулювання вкладень в сільськогосподарські землі з використанням механізму іпотеки [3, 96-128]. Загальним критерієм проведеної політики в країнах ЄС є збереження земель

сільськогосподарського призначення та забезпечення їх цільового використання з урахуванням вимог екологів.

Поряд з цілісною політикою державного регулювання в країнах Європи можна виділити і відмінності, які допускаються відповідно до угоди при створенні єдиного економічного простору держав Європейського Союзу - в кожній з них існують особливі пільги та обмеження руху капіталу. Так, у Німеччині, вкладення капіталу можуть здійснюватися вільно, без будь-яких обмежень за обсягом і характером вироблених інвестицій, здійснюваних в рамках законних валютних угод. Створені також фінансові та економічні умови для фінансування інвестицій, здійснюваних іноземними компаніями.

В окремих країнах ЄС, незважаючи на відносну уніфікацію, операції з інвестиціями перебувають під більш жорстким контролем з боку держави. До таких країн належать, насамперед, Великобританія і Франція, які застосовують як пільги для залучення (вивезення) капіталу, так і заходи, що обмежують його рух в рамках національних територій.

Для прискорення процесу модернізації сільського господарства і випуску конкурентоздатної продукції уряди країн з розвинутою ринковою економікою передбачають спеціальні пільгові умови кредитування. Зокрема, відсоткова ставка пільгових кредитів залежно від умов ведення аграрного виробництва складає від 3,1 до 8,9%. Привілейовані позичальники (кооперативи по використанню техніки) користуються пільговим кредитом з відсотковою ставкою від 4,1 до 4,35%. Серед країн – членів СОТ лідерами щодо витрат на підтримку сільського господарства, як за абсолютними, так і відносними показниками є – ЄС, США, Японія [6, 141].

Створена система кредитування фермерських господарств дозволяє гнучко управляти інвестиційними процесами в АПК, стимулюючи приплив капіталу, в першу чергу для впровадження науково-технічних досягнень, що сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Для активізації інвестиційної діяльності у сільському господарстві за кордоном використовується механізм оподаткування, який включає: податки на прибуток (чистий дохід) корпорацій; нерухомість, зокрема землю; капітал, що інвестується, або приріст основного капіталу; додану вартість; соціальне страхування найманої робочої сили; акцизи. Разом податки складають від 2,5 до 6% всіх фермерських витрат.

Інвестиційна політика, адаптована до умов сільського господарства, дозволяє економічно підтримувати сільських товаровиробників, заохочувати виробництво конкурентоспроможної продукції, зберігати і підвищувати родючість ґрунту, впроваджувати нові інноваційні технології, що в результаті дозволяє забезпечити продовольчу і економічну безпеку цих країн.

Досить цікавий досвід Японії у формуванні інвестиційної політики в аграрному секторі. Однією з особливостей сільського господарства цієї країни є його дрібнотоварність, зумовлена браком земель. Особливе місце в системі заходів державної підтримки в Японії займають механізація і електрифікація сільськогосподарського виробництва, витрати на які в останні 35 років збільшилися в 17 і 22 рази відповідно. Розмір субсидій, що надаються сільським товаровиробникам Японії, останніми роками виріс до 10 млрд. дол. США, що дозволило створити високомеханізоване сільськогосподарське виробництво. Останнім часом в країні спостерігається ріст обсягу продажів вживаної сільськогосподарської техніки (тракторів – 40%, зернозбиральних комбайнів – 35%). Це пов'язано з моральним старінням використаної і випуском нової техніки, що відрізняється вищою продуктивністю, автоматизацією і уніфікацією, направленою на скорочення всіх витрат, особливо ручної праці.

Для оновлення парку машин і устаткування кооперативні банки Японії надають фермерам позики під 4,8% на термін виплати від 5 до 20 років з пільговим періодом від 2 до 7 років, причому 50% ставок субсидує держава [2].

У Польщі застосовується практика надання підприємствам з іноземними інвестиціями податкових пільг, метою яких є подолання регіональних диспропорцій і структурного

безробіття, впровадження новітніх технологій, переорієнтація підприємств на експорт тощо. В основу регулювання іноземних інвестицій, що надходять у Польщу, покладено національний принцип з врахуванням регіональних особливостей, що виключає будь-яку дискримінацію щодо іноземних вкладників [8].

Необхідні заходи державної підтримки повинні бути направлені на підвищення інвестиційного потенціалу аграрних товаровиробників, що передбачає істотне розширення економічних інструментів і механізмів, які дозволять залучати приватний капітал в сільське господарство. Якщо розглядати заходи державної підтримки в більш вузькому значенні, то це може мати на увазі пряме фінансування інвестиційних заходів державою у формі надання коштів на купівлю техніки, оновлення основних фондів, проведення меліоративних заходів, відшкодування різниці в процентних ставках за інвестиційними кредитами. З іншого боку, формування системи залучення капіталу в сільське господарство передбачає як використання заходів, які входять до переліку державної підтримки, так і заходів, пов'язаних з регулюванням діяльності інвестиційних компаній, і заходів, що відображають податкову і валютну політику, і заходів, що визначають рух капіталу та реінвестування прибутку і багатьох інших напрямків.

На даний час, основна увага при розробці політики державної підтримки та регулювання сільського господарства повинна приділятися вирішенню проблем нормалізації виробництва на дореформеному рівні, що фактично неможливо без кардинального оновлення основного капіталу на інноваційній основі. Причому, в сільському господарстві ці дві проблеми необхідно вирішувати комплексно.

Мета і зміст державної підтримки інвестиційного потенціалу полягає у приведенні ресурсно-сировинної, виробничої, матеріально-технічної, технологічної складової та інших елементів у відповідність до потреб сільськогосподарських організацій. Оскільки існує взаємозв'язок і взаємовплив кількісних і якісних характеристик елементів, що складають інвестиційний потенціал, то їх треба розглядати як єдину систему, і відповідно, державний вплив має надаватися не на окремі його складові, а на всі ланки. Заходи державного впливу на підвищення інвестиційного потенціалу повинні бути, перш за все, орієнтовані на стимулювання використання інноваційних технологій, залучення в сільськогосподарський оборот тих земель, що вибули з обігу в сільському господарстві. Реальним і перспективним напрямком вирішення проблеми сільськогосподарських земель, що не використовуються, є їх консервація на тривалий період або «безстрокове» утримання під паром, з фінансуванням відповідних витрат із коштів державного бюджету в рамках реалізації програм державної підтримки. Витрати на проведення технологічних операцій, пов'язаних з утриманням земель, тимчасово виведених з обороту, за умови залучення їх до сільськогосподарського обороту, повернуться до бюджету у вигляді додаткових податкових надходжень при реалізації виробленої на них продукції. Іншими словами, в цьому випадку, держава виступає в ролі співінвестора в сільськогосподарські землі з метою їх ефективного використання.

В умовах, коли Уряд України визначив орієнтири інноваційного розвитку економіки країни, сільське господарство вимагає адекватних інструментів державного впливу на інвестиційні процеси, які дозволили б досягти кардинальних змін в оснащенні галузі новітніми засобами виробництва. Отже, поряд з використанням таких коштів державного стимулювання інвестиційної діяльності, як лізинг, прискорений метод нарахування амортизаційних відрахувань та податкове регулювання діяльності інвесторів, необхідна дієва система залучення сільськогосподарських товаровиробників в інвестиційний процес.

Висновки. Для збільшення надходжень інвестицій в АПК України необхідне впровадження системи заходів, спрямованих на забезпечення прозорості і стабільності законодавства у сфері інвестування та оподаткування; реформування податкової системи шляхом скорочення загальної кількості податків і зменшення ставок деяких з них, ліквідацію економічно необґрунтованих пільг. Правове регулювання іноземних інвестицій слід підняти до рівня світових стандартів. Для забезпечення ефективного використання інвестицій в АПК

необхідно передбачити державну підтримку, зокрема, створення пільгових умов для реалізації вкладень, пов'язаних із науковою, науково-технічною та інноваційною діяльністю.

Таким чином, ключовим напрямом розвитку сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі повинна стати розробка механізму підвищення інвестиційного потенціалу сільськогосподарських організацій.

Список використаної літератури

1. Государственное регулирование земельных отношений за рубежом / [Под ред. Кошкина Л.И]. - М.: «Триада-Плюс», 2001. 128 с.
2. Государственное регулирование и техническая политика в сельском хозяйстве Японии. – М.: ФГНУ «Росинформагротех», 2002. – Из. 1.
3. Донцова Л.В. Система регулирования инвестиционных процессов в развитых странах // Менеджмент в России и за рубежом. 1999. №4. С. 40.
4. Магомедов А.Н., Оверчук Л.Я. Финансовая инфраструктура сельскохозяйственного рынка США. Инновационные процессы в сельском хозяйстве // Сб. научных трудов «Социально-экономические проблемы развития АПК». – М., ВНИЭСХ, 2000. – С. 231.
5. Нестеренко В.И. Государственное регулирование иностранных инвестиций в сельское хозяйство - Воронеж: ГНУ НИИ ЭОАПК ЦЧР РФ. 2003.-
6. Правове регулювання надання державної допомоги в Європейському Союзі та Україні. Шляхи адаптації законодавства України: навч. посіб. / О.В.Нів'євський, С.В.Таран, Н. І. Лещенко. -К.: Центр учбової л-ри, 2007. – 180 с.
7. Сельское развитие в Европе. Политика, институты и действующие лица на местах с 1970-х годов до наших дней. - Совместное издание Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН и Business Media of the Sole 24 Ore, FAO. – 2010.
8. Черевко Г.В., Гарасим П.М., Калитка Г.Б. Закордонні інвестиції в економіку Польщі//Регіональна економіка. – 1998. – №1.– С. 111-117.
9. Federal Trust and other Earmarked Funds. US General Accounting Office. January. 2009, p. 12.

Одержано редакцією: 23.02.2013р.

Прийнято до публікації: 09.03.2013р.

Аннотация. Щербакова А.С., Судук Е.Ю. **Мировой опыт формирования и развития инвестиционного потенциала сельскохозяйственных организаций.** *В статье рассмотрены формы поддержки развития сельского хозяйства в развитых странах мира, исследованы вопросы регулирования инвестиционных процессов в аграрном секторе развитых стран. Исследованы субсидирования сельского хозяйства в развитых странах мира. В статье обозначены меры государственной поддержки для повышения инвестиционного потенциала аграрных товаропроизводителей. Определены перспективы использования зарубежного опыта по привлечению инвестиций в сельское хозяйство Украины для формирования благоприятного инвестиционного климата в аграрной сфере. Предложены пути повышения рекомендации для активизации инвестиционного процесса в АПК. Доказано, что основное внимание при разработке политики государственной поддержки и регулирования сельского хозяйства должно уделяться решению проблем нормализации производства на дореформенном уровне.*

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционный процесс, сельское хозяйство, субсидии, финансирование, кредитование*

Summary. Shcherbakova A., Suduk O. **World experience of forming and developing the investment potential of agricultural organizations.** *The article is considered the forms of support for agricultural development in the developed world; investigated the regulation of investment processes in the agricultural sector in developed countries. The subsidization of agriculture in the developed countries is investigated. The article outlines the state support measures of improving the investment potential of agricultural producers. Prospects of foreign experience using of FDI in agriculture of Ukraine are defined. The ways of improving the recommendations to enhance the investment process in agriculture are offered. It is proved that the focus of government support policy development and regulation of agriculture should be given to addressing the normalization of production in the pre-reform level*

Keywords: *investment, investment process, agriculture, subsidies, financing, lending*